

Motion till riksdagen 2023/24:2874

av Elin Söderberg m.fl. (MP)

med anledning av prop. 2023/24:126 Natura 2000-tillstånd i samband med ansökan om bearbetningskoncession enligt minerallagen

---

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår proposition 2023/24:126 Natura 2000-tillstånd i samband med ansökan om bearbetningskoncession enligt minerallagen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ändrad skrivning i 4 kap. 2 § minerallagen och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

Globalt är det ett fåtal länder som har de metaller och mineral som efterfrågas till ny teknik, digitalisering och batterier till såväl våra mobiltelefoner som fordon när världen ska ställa om till fossilfrihet. Det gör att det geopolitiska trycket på Sverige ökar. För oss i Miljöpartiet är det i detta läge viktigt att Sverige står upp för den egna lokalbefolkningen, vår natur och vårt urfolk, samtidigt som vi bidrar konstruktivt till en mer hållbar tillgång till, och användning av, mineral och metall.

Regeringens förslag

Regeringen föreslår i proposition 2023/24:126 att prövning av påverkan på Natura 2000 (4 kap. 8 § miljöbalken) ska ske i samband med miljötillståndsprövning av en gruva, i stället för vid prövning av bearbetningskoncession. I sin proposition föreslår regeringen även att ”uppgifterna i miljökonsekvensbeskrivningen ska ha den omfattning och detaljeringsgrad som behövs för prövningen av koncessionsansökan”.

De centrala stegen i processen från prospektering till gruvverksamhet är undersökningstillstånd, bearbetningskoncession, miljötillstånd, markanvisning samt bygg- och marklov. I dag sker prövningen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken vid prövning av bearbetningskoncession. Regeringens förslag innebär alltså att den del av prövningen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken som handlar om påverkan på Natura 2000 bryts ut och flyttas ”fram” ett steg i processen.

Miljöpartiets ställningstagande

När frågan om en effektivare och mer förutsägbar prövningsordning tidigare utretts, bl.a. inom ramen för Naturvårdsverkets rapport Förhållandet mellan minerallagen och miljöbalken, regeringsuppdraget Förslag till strategi för hantering av gruvavfall samt i SOU 2022:56 En tryggad försörjning av metaller och mineral, har experter och utredare förordat att prövningen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken i sin helhet utmönstras ur minerallagen och överförs till miljöbalksprövningen. I den utredning som ligger till grund för den aktuella propositionen (2023/24:126) hindrades utredaren explicit i uppdraget från att lägga fram en sådan lösning: ”Uppdraget innefattar inte att utreda och lämna förslag på författningsändringar som gäller prövningen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken i övrigt vid ansökan enligt minerallagen” (Ds 2023:5 s. 13). Miljöpartiet menar att det är mycket problematiskt att utredningsuppdraget utformats så snävt. Liksom flera remissinstanser menar vi på att översynen av prövningssystemet för gruvverksamhet missgynnats av att utredarens uppdrag uttryckligen inte omfattat att utreda och lämna förslag på författningsändringar gällande prövningen av de övriga riksintressena i 3 och 4 kap. miljöbalken.

I 3 och 4 kap. miljöbalken finns bestämmelser kring riksintressen. Natura 2000-områden, som regleras bl.a. i 4 kap. 8 § är i sin helhet av riksintresse enligt 4 kap. 1 §. Så som lagstiftningen ser ut i dag prövas riksintressena normalt endast i samband med ansökan om bearbetningskoncession. Miljöpartiet ser att det vore problematiskt att bryta upp riksintresseprövningen och föra över endast en del av den till prövningen enligt miljöbalken.

Den av regeringen föreslagna ordningen skulle inte nå det eftersträvade målet om en tydligare, effektivare och mer förutsägbar prövningsordning. En sådan ordning skulle i stället bidra till nya moment av rättsosäkerhet. Om prövningen av riksintressena delas upp så som föreslagits skapas en otydlighet kring hur de olika prövningarna ska förhålla sig till varandra. Även Lagrådet har i sitt yttrande framfört att det framstår som osannolikt att det angivna syftet – en effektivisering av koncessionsprövningen – kan uppnås med de föreslagna ändringarna.

Tillväxtanalys skriver följande: ”Om bara prövningen av Natura 2000-bestämmelserna flyttas är det inte osannolikt att Sverige i närtid står inför en situation där det svenska regelverket upplevs som oförutsägbart eftersom det inte är förenligt med EU-rätten. Detta kan förmodas leda till att Sverige uppfattas som ett mindre attraktivt gruvland samt leda till längre prövningsprocesser genom att regelverket tappar i legitimitet vilket lär orsaka fler överklaganden. Dessa risker och konsekvenser behöver analyseras utförligt.”

Vidare anser Miljöpartiet att 3 och 4 kap. miljöbalken ska tillämpas även vid prövning enligt miljöbalken. I sitt yttrande skriver Lagrådet följande: ”Lagrådet bedömer att frågan om Natura 2000-tillståndet måste kunna prövas fristående från de bedömningar som har gjorts i koncessionsärendet för att prövningen ska leva upp till EU-rättens krav, även

när bedömningsunderlagen är helt överlappande. Det måste klargöras; annars skapas enligt Lagrådets mening en besvärande rättsosäkerhet.”

Mot bakgrund av detta är 4 kap. 2 § fjärde stycket minerallagen problematiskt. (”Om ett ärende om beviljande av koncession avser en verksamhet som senare ska prövas även enligt miljöbalken eller andra lagar, ska 3 och 4 kap. miljöbalken tillämpas endast vid den prövning som sker i koncessionsärendet.”) Lagrådet föreslår i sitt yttrande att det bör anges att när en verksamhet senare ska prövas enligt miljöbalken eller andra lagar ska en prövning enligt 7 kap. 28 b § MB göras oberoende av de ställningstaganden som har gjorts i koncessionsärendet, vilket vi i Miljöpartiet ställer oss bakom.

Regeringen föreslår i propositionen att i 4 kap. 2 § minerallagen tillägga att ”uppgifterna i miljökonsekvensbeskrivningen ska ha den omfattning och detaljeringsgrad som behövs för prövningen av koncessionsansökan”. Förslaget till lagändring var inte med i den promemoria som remissinstanserna kunnat yttra sig om. Svemin och Talga har dock i sina remissyttranden framfört detta förslag, som regeringen sedan tagit vidare. Lagrådet framhåller i sitt yttrande att tillägget inte anses innebära något förtydligande och bör utgå.

Med anledning av vad som anförs ovan bör riksdagen avslå proposition 2023/24:126 Natura 2000-tillstånd i samband med ansökan om bearbetningskoncession enligt mineralagen. Detta bör riksdagen besluta.

En hållbar mineral- och metallförsörjning

Gruvning kommer ofrånkomligt alltid att ha en betydande miljöpåverkan. Det är därför viktigt att verka för ändamålsenliga och rättssäkra prövningsprocesser, och att utöver gruvverksamheten främja innovation av nya material och cirkulära affärsmodeller i syfte att minska det totala behovet av ny gruvbrytning. Vi vill att Sverige tar fram en strategi för en hållbar mineral- och metallförsörjning. Detta har vi redogjort för i vår partimotion 2023/24:996 Grön samhällsomställning av Per Bolund m.fl. (MP). Fyra fokusområden är centrala i detta arbete:

1. Cirkularitet och resurseffektivitet

För att minimera behovet av jungfrulig brytning av mineral och metall så behöver de resurser som redan brutits användas så effektivt som möjligt i samhället. Elektronik behöver återanvändas och metallerna återvinnas. Produktdesign behöver möjliggöra återvinning och en cirkulär ekonomi. Vidare bör de mineral och metaller som kan utvinnas från deponier och slagghögar tillvaratas.

2. Alternativa material

För att minska samhällets sårbarhet och beroende av de länder som har vissa sällsynta jordartsmetaller behöver utvecklingen av alternativa material främjas, såsom elbilsbatterier som inte innehåller litium. Forskning och utveckling av alternativa material till den gröna omställningen ska stimuleras.

3. Nya gruvor ska möta tydliga hållbarhetskrav

Den gröna omställningen innebär att en del nya gruvor kommer att behöva öppnas, medan alla kolgruvor, brunkolsdagbrott, skifferoljefält och oljeplattformar ska fasas ut

och stängas ned. Svensk gruvbrytning ska bedriva ett offensivt hållbarhetsarbete och driva den internationella utvecklingen när det kommer till omställning till fossilfrihet, resurseffektivitet, miljöhänsyn samt social hållbarhet och mänskliga rättigheter.

4. ”Levelling the playing field” för hållbara värdekedjor globalt

Försörjningen av metaller och mineral får aldrig vara kolonialistisk, vare sig globalt eller inom det egna landet. Vi ska verka för mänskliga rättigheter, minskad klimatpåverkan och stärkt miljö oavsett om en gruva är i Sverige eller i andra länder. EU:s regelverk ska stimulera gruvnäringen och dess värdekedjor att konkurrera utifrån bästa möjliga prestanda när det kommer till miljö, klimat och mänskliga rättigheter.

Den gröna omställningen kräver resurser. Alltifrån järnmalm till sällsynta jordartsmetaller är kritiska för att den gröna samhällsomställningen ska bli möjlig. Sverige har en lång historia av gruvdrift och därmed såväl erfarenheter av allvarliga miljökonsekvenser och de risker för lokalsamhällen som gruvdrift medför som världsledande kunskap om hur gruvnäringens värdekedja kan bli fossilfri och om hur gruvnäringen kan arbeta bättre för miljön.

Lokalsamhälle, urfolk och närmiljö

En gruvetablering har alltid en stor lokal påverkan, på lokalmiljön, kommunen, närboende och de närliggande verksamheter som redan finns på platsen. Samhällsnyttan av en gruva är vanligen främst nationell och internationell, medan lokalsamhället ofta är de som får bära en gruvans negativa sidor. Det är därför centralt att lokalsamhället involveras på ett konstruktivt sätt vid planering av gruvprojekt och att urfolks rättigheter respekteras och beaktas. Samplanering och långsiktig samverkan mellan flera olika intressenter kan underlätta att hitta konstruktiva lösningar med så liten lokal negativ påverkan som möjligt, eller att i ett tidigt skede komma fram till att en plats är olämplig för gruvetablering, vilket kan spara kostnader. En större del av de ekonomiska vinsterna av gruvverksamhet bör även tillfalla lokalsamhället.

Klimatmål i gruv- och mineralnäringen

I dag är gruvbolagen några av Sveriges största utsläppare av koldioxid. Om Sveriges gruvdrift på allvar ska bli en del av den gröna omställningen måste omställningen även omfatta själva gruvdriften. Gruv- och mineralnäringen har själv tagit fram klimatmål i sin färdplan inom ramen för Fossilfritt Sverige. Målen är fossilfri gruvdrift till 2035 och att samtliga bearbetningssteg är klimatneutrala och all energianvändning är fossilfri till 2045. Miljöpartiet ser mycket positivt på näringens arbete för klimatomställningen och anser att regeringen måste understödja denna omställning.

Elin Söderberg (MP)

Katarina Luhr (MP)

Emma Nohrén (MP)

Linus Lakso (MP)